

بررسی عوامل مؤثر بر میزان بکارگیری مدیران مدارس از مدیریت دانش

کامل اداک^۱، موسی اداک^۲

Received: 08/04/2018
Accepted: 06/03/2019

صفحات: ۲۱۱-۱۹۵

دریافت مقاله: ۱۳۹۷/۰۱/۱۹
پذیرش مقاله: ۱۳۹۷/۱۲/۱۵

چکیده

پژوهش حاضر به روش پیمایشی انجام شده است. جامعه آماری پژوهش را کلیه مدیران مدارس متوسطه (اول و دوم) شهرستان مریوان در سال تحصیلی ۹۶-۹۵ تشکیل می‌دهد که تعداد آنها برابر با ۸۲ نفر (۶۶ نفر مرد، ۱۶ نفر زن) می‌باشد و بر اساس جدول نمونه‌گیری مورگان و به روش نمونه‌گیری تصادفی، ۶۶ نفر به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند. ابزار جمع‌آوری اطلاعات شامل یک نمونه پرسشنامه محقق ساخته مدیریت دانش است که روایی آن توسط جمعی از متخصصان مورد تأیید قرار گرفت و پایایی آن نیز از طریق فرمول آلفای کرانباخ برابر با ۰/۸۳ بود. تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از شاخص‌های آمار توصیفی شامل میانگین و انحراف استاندارد و نیز آزمون‌های آماری کولموگروف-اسمیرنوف، آزمون t تک گروهی، آزمون تحلیل واریانس یک راهه و آزمون t مستقل و با به کارگیری نرم افزار آماری SPSS 19 انجام شده است. به طور کلی یافته‌ها نشان داد که توجه به مدیریت دانش در بین مدیران مدارس بالاتر از حد متوسط بوده است و در حد نسبتاً خوبی قرار دارد. همچنین نتایج بیانگر آن بود که بین دیدگاه مدیران از لحاظ میزان توجه به مدیریت دانش بر اساس جنسیت، سابقه خدمت و نیز میزان تحصیلات تفاوت وجود ندارد. در نهایت بر اساس یافته‌ها، چهار عامل کلی شامل: عوامل شخصی و فردی، عوامل سازمانی، فناوری اطلاعات و ارتباطات و عوامل مربوط به نظام آموزشی در به کارگیری مؤثر مدیریت دانش در مدرسه نقش دارد.

کلید واژگان: مدیریت دانش، مدیران مدارس، عوامل تأثیر گذار

۱- کارشناس ارشد مدیریت آموزشی و شاغل در آموزش و پرورش.
نویسنده مسئول:

Email: musa.adak@gmail.com

۲- دانشجوی دکتری مطالعات برنامه درسی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان.

مقدمه

ما در دنیایی زندگی می‌کنیم که به خاطر جهانی شدن، دچار تغییرات سریع و اجتناب‌ناپذیری است (Ghorbani, 2009). امروزه دارایی‌های فیزیکی و ملموس سازمان‌ها از قبیل پول، ساختمان و تجهیزات به عنوان مزیت‌های رقابتی تلقی نمی‌شوند، بلکه نیروی انسانی دانشی و سرمایه‌های فکری نقش تعیین‌کننده‌ای در افزایش توان رقابتی سازمان‌ها بازی می‌کند (2012 Hasanpour, Jahanshahi, Ahmadi Ghovaqi & Danesh payeh, 2012). مدیریت دانش^۱، به تدریج چنان جای خود را در مباحث مدیریتی باز کرده که به زعم (Drucher, 2009) به «راز موفقیت سازمان‌ها در قرن ۲۱» تبدیل شده است (Rouhbakhsh; Hosseingholizadeh, & Javidi Kalateh Jafar Abadi, 2016).

بنابراین نیاز است که هر سازمانی برای تبدیل شدن به یک سازمان یادگیرنده همراه با تمام نیروی انسانی آن به ویژه مدیران آن، از چیرستی و چگونگی اجرا و به کارگیری مدیریت دانش، آگاهی لازم و کافی را داشته باشند. برای ارائه تعریفی از مدیریت دانش نخست باید به تعریف و مشخص کردن مفهوم دانش پرداخت. بدون چنین تعریفی، مدیران دقیقاً متوجه نمی‌شوند که به دنبال مدیریت چه چیزی هستند و آیا اصولاً چنین دانشی برای اعمال مدیریت دارند یا خیر؟ (Taghizadeh, Soltani & Mehdi Levi, 2010). بنابراین دانش را می‌توان «مجموعه ادراکات، آگاهی‌ها یا شناختی دانست که در خلال مطالعه، تحقیق، مشاهده یا تجربه نسبت به جهان بیرونی در فرد ایجاد می‌شود» (Azadi Ahmad Abadi, Azadi Ahmad Abadi & Azadi Ahmad Abadi, 2014). بر همین اساس مدیریت دانش فرایندی است که به سازمان‌ها یاری می‌رساند تا اطلاعات مهم را بیابند، گزینش، سازماندهی و منتشر کنند و تخصصی است که برای فعالیت‌هایی چون حل مشکلات، آموختن پویا، برنامه‌ریزی راهبردی و تصمیم‌گیری، ضروری است. (Coetze, 2005). مدیریت دانش را چنین تعریف می‌نماید: فرایندی که از آن طریق سازمان به ایجاد سرمایه حاصل از فکر و اندیشه اعضاء و دارایی مبتنی بر دانش می‌پردازد (Ghorbani, 2009). (Singh, 2012). مدیریت دانش را فرآیند شناسایی، کسب، حفظ

و انتقال معنی دار دانش مفید و ارزشمند، برای هر فردی در هر مکان و هر زمانی که نیاز باشد، می‌دانند. از دیدگاه بارون^۱ (Aria Zand, 2010) مدیریت دانش عبارت است از یک رویکرد نظام یافته و یکپارچه جهت شناخت، استفاده و سهیم شدن در تجارب و تخصص های موجود مدون و نامدون در سازمان. هدف از مدیریت دانش بهبود کیفیت مشارکت و سهم افراد در ساختن و پیشرفت سازمان خود است که این کار به وسیله درک افراد از شرایطی که سازمان در آن قرار دارد، مسئولیت پذیری آنها در سازمان، همکاری و به اشتراک گذاری آنچه که می‌دانند، یاد می‌گیرند و به طور موثر به چالش می‌کشند و نیز بحث و مذاکره و یادگیری از دیگران، صورت می‌گیرد (Chu, Wang & Yuen, 2011).

چهار عامل عمده را در ظهور مدیریت دانش مؤثر دانسته اند: ۱. گذر از عصر سلطه سرمایه‌های مادی به سلطه سرمایه‌های فکری، ۲. افزایش خارق العاده در حجم اطلاعات، ذخیره الکترونیکی آن و افزایش دسترسی به اطلاعات، ۳. تغییر هرم سنی جمعیت و خطر از دست دادن دانش سازمانی به واسطه بازنشستگی کارکنان، ۴. تخصصی تر شدن فعالیت‌ها (Karimi, 2006; Rajabi, & Shah Mohammadi, 2013). عوامل یاد شده ضرورت توجه به مدیریت دانش در هر سازمانی را بیش از پیش نمایان می‌سازد. در حوزه تعلیم و تربیت نیز مدرسه به عنوان یک سازمان و مدیریت آن، از این امر مستثناء نبوده و نیازمند توجه اساسی به مدیریت دانش است.

امروزه مدیریت دانش در مدرسه همانند سایر سازمان‌ها جهت داشتن عملکرد و مدیریت کارآ و اثربخش، یک نیاز بسیار مهم و اساسی است. شاید بتوان اصلی‌ترین تلاش مدیریت دانش را آشکار کردن سرمایه‌های معنوی و ناملموس و به کاربردن آنها برای بقای سازمان و ایجاد مزیت در عرصه رقابت سازمانی دانست (Rezviaian & Mutolian, 2006). بنابراین مجموعه دانش و مهارتهایی که در ذهن معلمان و مدیران است باید آشکار، حفظ، اشتراک‌گذاری و به کار گرفته شود. به عبارت دیگر دانش مربوط به موضوعات و فرآیندهای مختلف پداگوژیک (آیین تعلیم و تربیت) که حاصل تجارب ارزشمند معلمان و مدیران مدارس است، باید مدیریت و سازماندهی شود تا در صورت لزوم مورد استفاده قرار گیرد. این دانش نه تنها در زمان حال بلکه در آینده و نه تنها در یک مکان خاص بلکه در مکان‌های دیگر برای سایرین که دست‌اندرکار مدیریت و رهبری مدرسه هستند نیز ارزشمند خواهد بود (Leung, 2010). (Chu, Wang & Yuen, 2011) معتقدند که مدیریت دانش در مدرسه می‌تواند اکتساب، به اشتراک‌گذاری و استفاده از دانش معلمان در مدرسه را تسهیل نماید که این امر موجب مدیریت بهتر و به کارگیری مجموعه دانش محسوس و نامحسوس مدرسه به ویژه دانش حرفه‌ای، تجارب و شایستگی معلمان می‌شود. هر مدرسه به منظور بازطراحی و به روز کردن دانش و فعالیتهای خود نیازمند مدیریت دانش است؛ چرا که مدیریت دانش به عنوان سرمایه اصلی در مدیریت کارآ و اثربخش و نیز توسعه حرفه‌ای در مدارس، به ویژه در عصر حاضر که عصر فناوری و انفجار اطلاعات است، به شمار می‌آید. توجه به مدیریت دانش در مدیریت مدرسه موجب بهبود کیفیت فرآیندهای یاددهی - یادگیری و به طور کلی اجرای موفقیت‌آمیز برنامه‌های درسی می‌شود. در نتیجه دستیابی به اهداف و رسالت‌های تعیین شده را میسر می‌سازد (Tahir, Ozay, Sumintono & Matzain, 2013). یکی دیگر از نیازهای اساسی و مهم برای معلمان و مدیران مدارس در عصر حاضر داشتن خلاقیت و نوآوری است. خلاقیت و نوآوری در فرآیند تعلیم و تربیت و مدیریت آن می‌تواند تضمین‌کننده اثربخشی و موفقیت آن در دستیابی به اهداف باشد. تلاش نوآورانه در یک سازمان همانند مدرسه نتیجه سرمایه‌گذاری در فرآیند یادگیری و ارتقاء مدیریت منابع انسانی و مدیریت دانش است (Rashmeh, Badrgha & Ahmadi, 2007). نتایج پژوهش‌ها نیز بیانگر آن است که بین مدیریت دانش و خلاقیت معلمان و مدیران مدارس رابطه مثبت و معناداری وجود دارد (Azeri, Barimani & Haji Gholkhani, 2011). بنابراین توجه به این مهم نیز می‌تواند از جمله دلایل اساسی نقش مدیریت دانش در بهبود رهبری و مدیریت مدارس باشد. نکته‌ی مهم دیگر توجه به نقش فناوری اطلاعات در مدیریت دانش در ارتباط با

مدیریت اثربخش در یک سازمان یادگیرنده از جمله مدرسه است. فناوری اطلاعات به عنوان مهمترین توانمندساز فرایند مدیریت دانش با سرعت و دقت زیاد، اجرای این فرایند را به طور چشمگیری بهبود بخشیده است (Sobhani, Henry, Shahlayi & Ahmadi, 2013). سازمان یادگیرنده با به کارگیری هوشمندانه و نوآورانه فناوری اطلاعات در زمینه مدیریت دانش، می-تواند به راه حل ها و مسیرهای نو جهت حل مشکلات سازمان دست یابد و از دانش موجود و تجربیات ارزشمند اعضای سازمان به نحو احسن در جهت پیشبرد اهداف خود بهره گیرد (Rashmeh, Badrgha & Ahmadi, 2007). علارغم اهمیت و ضرورت توجه به مدیریت دانش در مدیریت مدارس، در حوزه پژوهش بررسی های صورت گرفته نشان می دهد به رغم پژوهش های وسیع حوزه مدیریت دانش در ایران و جهان، به بررسی آن در حوزه مدیریت مدرسه توجه بسیار اندکی صورت گرفته و از دید و نظر پژوهشگران مغفول مانده است و تعداد پژوهش هایی که در این زمینه انجام شده اند انگشت شمارند. در ادامه به برخی از این پژوهش های انجام شده در ایران و جهان اشاره می شود. (Dolani, Gibraeli Mazrayeh Shadi, Rahimi, & Rashidi, 2013) با بررسی وضعیت و عوامل موثر بر چرخه مدیریت دانش از دیدگاه کتابداران دانشگاهی شهرستان ارومیه نشان دادند که سه عامل فرهنگ سازمانی، تکنولوژی اطلاعات و نیروی انسانی، اثرگذارترین عوامل بر چرخه مدیریت دانش هستند. (Mahmoudi, 2013) در پژوهش خود تحت عنوان بررسی نقش مدیران مدارس در رفتارهای تسهیم دانش تدریس معلمان مدارس ابتدایی شهر تهران، به این نتیجه دست یافت که وضع موجود رهبری تسهیم دانش و رفتارهای تسهیم دانش معلمان در سطح مطلوبی قرار دارد و مدیران به مدیریت دانش توجه دارند. (Azeri, Barimani & Haji, 2011) در پژوهشی به بررسی نقش مدیریت دانش بر خلاقیت دبیران در مدارس متوسطه پرداختند.

نتایج پژوهش آنها نشان داد که دبیران به هر یک از مؤلفه‌های مدیریت دانش شامل: کسب دانش، پالایش دانش، اشاعه دانش، سازماندهی دانش و کاربرد دانش توجه داشته‌اند. (Rashmeh, Badrgha & Ahmadi, 2007) با بررسی و مقایسه وضعیت مدیریت دانش و یادگیری سازمانی در مدارس هوشمند و عادی شهر تهران به این نتیجه دست یافتند که به طور کلی با در نظر گرفتن اختلافی در هر دو نوع مدارس تقریباً در حد متوسطی به مدیریت دانش توجه می‌شود و این توجه در مدارس هوشمند بیشتر از مدارس عادی بوده است. نتایج پژوهش (Aria Zand, 2010) با عنوان جایگاه مدیریت دانش در تصمیم‌گیری‌های مدیران مدارس سازمان آموزش و پرورش شهر تهران، بیانگر آن بود که مدیران مدارس در تصمیم‌گیری‌های خود از مدیریت دانش استفاده می‌کنند. (Bosieri, Kepha & Onguso, 2013) با ارزیابی نقش مدیریت دانش در عملکرد مدارس متوسطه منطقه کیکویو در کشور کنیا، به این نتیجه دست یافتند که در این مدارس معلمان و مدیران به برخی از مؤلفه‌های دانش از جمله خلق دانش، کسب دانش، به کارگیری دانش و تسهیم دانش توجه نسبتاً خوبی دارند. (Chu, Wang & Yuen, 2011) با بررسی دیدگاه معلمان در ارتباط با اجرای مدیریت دانش در مدرسه، دریافتند که معلمان اجرای آن را در مدرسه لازم و ضروری دانسته و از آن حمایت می‌کنند. (Abdul Hamid, 2008) در پژوهش خود که به بررسی توجه به مدیریت دانش در بین مدیران و معلمان مدارس در مالزی پرداخت، نشان داد که مدیریت دانش در سطح مطلوبی قرار ندارد و توجه به آن ناکافی است. با عنایت به آنچه ذکر شد در پژوهش حاضر، میزان توجه و اهتمام مدیران مدارس به مدیریت دانش و نیز عوامل مؤثر بر توجه آنان به مدیریت دانش، مورد بررسی قرار گرفته است. منظور از مدیریت دانش در این پژوهش توجه به مؤلفه‌های کسب دانش، خلق دانش، به کارگیری دانش، انتقال و نشر دانش و ثبت و ذخیره دانش است. کسب دانش به فرآیندی اشاره دارد که طی آن مدیران، دانش مورد نیاز خود را به شیوه‌ها و روش‌های مختلف به دست می‌آورند. خلق دانش فرآیندی است که مدیران برای دستیابی به دانش مورد نیاز خود، نیازمند خلق و ایجاد دانش نو هستند و در واقع قدرت خلاقیت مدیران را می‌طلبد.

منظور از به کارگیری دانش این است که مدیران دانش کسب یا خلق شده را در جای مناسب و متناسب با موقعیت، جهت حل و رفع مشکلات، مورد استفاده قرار دهند. انتقال و نشر دانش نیز به فرآیندی اشاره دارد که مدیران بر اساس آن دانش کسب یا خلق شده را به شیوه مؤثر در اختیار سایرین قرار می‌دهند تا آنها را نیز در حل مشکلات سهیم سازند. در نهایت هدف از ثبت و ذخیره دانش این است که مدیران چگونه دانش کسب یا خلق شده را به عنوان دانش ارزشمند، حفظ و ذخیره می‌کنند تا در آینده و در موقعیت‌های آتی مورد استفاده خود و سایرین قرار گیرد. با امعان نظر به مطالب بیان شده در این پژوهش سوالات زیر مورد بررسی قرار می‌گیرد:

- ۱- مدیران مدارس تا چه حد به مدیریت دانش توجه دارند؟
- ۲- آیا بین مدیران زن و مرد از لحاظ میزان توجه به مدیریت دانش تفاوت وجود دارد؟
- ۳- آیا بین مدیران از لحاظ توجه به مدیریت دانش بر اساس سابقه خدمت تفاوت وجود دارد؟
- ۴- آیا بین مدیران از لحاظ توجه به مدیریت دانش بر اساس تحصیلات تفاوت وجود دارد؟
- ۵- به نظر شما عوامل مؤثر بر توجه به مدیریت دانش در مدرسه چیست؟

روش شناسی پژوهش

پژوهش حاضر توصیفی و به روش پیمایشی انجام شده است. جامعه آماری پژوهش را کلیه مدیران مدارس متوسطه (اول و دوم) شهرستان مریوان در سال تحصیلی ۹۶-۹۵ تشکیل می‌دهد که تعداد آنها برابر با ۸۲ نفر (۶۶ نفر مرد، ۱۶ نفر زن) می‌باشد. از این تعداد بر اساس جدول نمونه‌گیری مورگان، تعداد ۶۶ نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند.

ابزار جمع‌آوری اطلاعات برای سوالات ۱ تا ۴ شامل یک نمونه پرسشنامه محقق ساخته مدیریت دانش است که متناسب با هدف پژوهش و بر اساس مبانی نظری پژوهش، در قالب طیف پنج درجه‌ای لیکرت از خیلی کم تا خیلی زیاد تدوین شد. برای پاسخ‌گویی به سوال آخر پژوهش نیز سوال مورد نظر به صورت سوال باز پاسخ، در برگه‌ای ضمیمه پرسشنامه اصلی شد و از افراد نمونه خواسته شد که به آن پاسخ دهند. روایی پرسشنامه توسط ۵ نفر از متخصصان مورد تأیید

قرار گرفت و پایایی آن نیز از طریق فرمول آلفای کراباخ مورد آزمون قرار گرفت که آلفای محاسبه شده برابر با $0/83$ بود و پایایی مطلوبی را نشان می‌دهد. برای تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده از شاخص‌های آمار توصیفی شامل میانگین و انحراف استاندارد و نیز آزمون‌های آماری کولموگروف-اسمیرنوف^۱، آزمون t تک گروهی، آزمون تحلیل واریانس یک راهه و آزمون t مستقل استفاده شد. برای این کار نرم افزار آماری SPSS 19 مورد استفاده قرار گرفت.

یافته‌ها

قبل از تجزیه و تحلیل داده‌ها، برای تعیین نرمال بودن توزیع داده‌ها از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف استفاده شد. نتایج این آزمون در جدول شماره ۱ ارائه شده است.

جدول شماره ۲: آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای تعیین نرمال بودن داده‌ها

میانگین	انحراف استاندارد	سطح معنی‌داری	K-S
۸۳/۴۷	۸/۲۶	۰/۲۰	۰/۸۹

از آنجا که سطح معنی‌داری بزرگتر از $0/05$ است ($0/20$) در نتیجه آزمون معنی دار نیست و توزیع داده‌ها نرمال است. پس می‌توان از آزمون‌های پارامتریک استفاده کرد.

سوال اول: مدیران مدارس تا چه حد به مدیریت دانش توجه دارند؟

جدول شماره ۳: نتایج آزمون t تک گروهی برای مقایسه دیدگاه مدیران بر اساس مؤلفه‌های

مدیریت دانش

مؤلفه‌ها	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	درجه آزادی	t	سطح معنی داری
----------	-------	---------	------------------	------------	---	---------------

1 - Kolmogorov-Smirnov test

۰/۰۰۰۱	۵۶/۲۳	۶۵	۰/۵۳	۳/۷۸	۶۶	کسب دانش
۰/۰۰۰۱	۵۷/۶۹	۶۵	۰/۵۱	۳/۷۵	۶۶	خلق دانش
۰/۰۰۰۱	۶۹/۳۶	۶۵	۰/۴۷	۴/۱۷	۶۶	به کارگیری دانش
۰/۰۰۰۱	۶۳/۰۵	۶۵	۰/۴۶	۳/۶۵	۶۶	انتقال و نشر دانش
۰/۰۰۰۱	۵۷/۹۹	۶۵	۰/۵۲	۳/۸۰	۶۶	ثبت و ذخیره دانش

نتایج حاصل از آزمون t تک گروهی در جدول شماره ۲ بیان گر آن است که در همه مؤلفه-ها، میانگین به دست آمده از نظر آماری اختلاف معنی داری با میانگین پیش فرض (یعنی ۳) دارد و بیشتر از آن است. از آنجا که سطح معنی داری کمتر از ۰/۰۵ می باشد، این اختلاف از نظر آماری معنی دار است. بیشترین توجه مربوط به مؤلفه‌ی «به کارگیری دانش» با میانگین ۴/۱۷ و کمترین توجه مربوط به مؤلفه‌ی «انتقال و نشر دانش» با میانگین ۳/۶۵ است. در کل می توان نتیجه گرفت که توجه به مدیریت دانش در بین مدیران مدارس بالاتر از حد متوسط بوده است و در حد نسبتاً خوبی قرار دارد.

سوال دوم: آیا بین دیدگاه مدیران زن و مرد از لحاظ میزان توجه به مدیریت دانش تفاوت

وجود دارد؟

جدول شماره ۴: نتایج آزمون t مستقل در تعیین تفاوت بین دیدگاه مدیران مرد و زن

جنسیت	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	درجه آزادی	t	سطح معنی داری
مرد	۵۲	۳/۸۱	۰/۴۰	۶۵	۰/۳۹۳	۰/۳۶
زن	۱۴	۳/۷۷	۰/۳۳			

نتایج آزمون t مستقل در جدول شماره ۳ نشان می‌دهد از آنجا که سطح معنی‌داری بیشتر از ۰/۰۵ است (۰/۳۶)، می‌توان نتیجه گرفت که از نظر آماری بین دیدگاه مدیران مرد و زن از لحاظ میزان توجه به به مدیریت دانش تفاوت وجود ندارد.

سوال سوم: آیا بین دیدگاه مدیران از لحاظ توجه به مدیریت دانش بر اساس سابقه خدمت تفاوت وجود دارد؟

جدول شماره ۵: نتایج آزمون تحلیل واریانس یک راهه در تعیین تفاوت دیدگاه مدیران بر اساس

سابقه خدمت					
منبع تغییرات	مربع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	آماره آزمون (F)	سطح معنی‌داری (P)
بین گروهی	۲۰۶.۸۲۴	۵	۴۱.۳۶۵	۰.۵۸۵	۰.۷۱۱
درون گروهی	۴۰۲۸.۸۹۰	۶۱	۷۰.۶۸۲		
مجموع	۴۲۳۵.۷۱۴	۶۶			

با توجه به اطلاعات ارائه شده در جدول شماره ۴، چون میزان F محاسبه شده یعنی ۰/۵۸ با درجات آزادی (۵،۵۷) در سطح ۰/۰۵ معنی دار نیست (سطح معنی‌داری بزرگتر از ۰/۰۵ است)، با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت بین دیدگاه مدیران از لحاظ توجه به مدیریت دانش بر اساس سابقه خدمت تفاوت معنی‌دار وجود ندارد.

سوال چهارم: آیا بین دیدگاه مدیران از لحاظ توجه به مدیریت دانش بر اساس میزان تحصیلات تفاوت وجود دارد؟

جدول شماره ۶: نتایج آزمون تحلیل واریانس یک راهه در تعیین تفاوت دیدگاه مدیران بر اساس

میزان تحصیلات

منبع تغییرات	مربع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	آماره آزمون (F)	سطح معنی - داری (p)
بین گروهی	۲۴۰.۵۴۸	۲	۱۲۰.۲۴۷	۱.۸۰۶	۰.۱۷۳
درون گروهی	۳۹۹۵.۱۶۷	۶۴	۶۶.۵۸۶		
مجموع	۴۲۳۵.۷۱۴	۶۶			

با توجه به اطلاعات ارائه شده در جدول شماره ۵، چون میزان F محاسبه شده یعنی $۱/۸۰۶$ با درجات آزادی $(۲,۶۰)$ در سطح $۰/۰۵$ معنی دار نیست (سطح معنی داری بزرگتر از $۰/۰۵$ است)، با اطمینان ۹۵ درصد می توان گفت بین دیدگاه مدیران از لحاظ توجه به مدیریت دانش بر اساس میزان تحصیلات تفاوت معنی دار وجود ندارد.

سوال پنجم: به نظر شما عوامل موثر بر توجه به مدیریت دانش در مدرسه چیست؟

افراد نمونه در پاسخ به این سوال پژوهش، عوامل مختلفی را بیان کردند که در جدول شماره ۶ این عوامل به صورت طبقه بندی شده همراه با ذکر مصادیقی از گفته های آنها ارائه شده است.

جدول شماره ۷: عوامل موثر بر توجه به مدیریت دانش در مدرسه از دیدگاه مدیران

مقوله کلی	زیرمقوله ها	مصادیق
عوامل شخصی و فردی	- علاقه و انگیزه افراد	- «به نظر من در درجه اول علاقه و انگیزه خود فرد نقش مهمی در توجه به مدیریت دانش دارد...» (س.م).
	- تحصیلات افراد	
	- میزان آگاهی و مهارت افراد در زمینه مدیریت دانش	- «... خب یکی از عواملی که خیلی میتونه مؤثر باشه، مهارت و دانش افراد در زمینه مدیریت دانش است» (ج.ف).
	- تجربه افراد	

عوامل سازمانی	- مدیریت مدرسه - امکانات درون مدرسه - آموزش و توانمندسازی اعضا - همکاری اعضای درون مدرسه - فرهنگ حاکم بر مدرسه	- «به نظر من همکاری اعضا در این زمینه خیلی مؤثره، نمیتوان کسی رو وادار به این کار کرد...» (س.س). - «... اعضا برای این که بتونن به مدیریت دانش بپردازند، باید آموزش لازم رو ببینند...» (ن.ر).
فناوری اطلاعات و ارتباطات	- دسترسی به اینترنت - عضویت در شبکه‌های اجتماعی - مهارت در به کارگیری فناوری‌های نوین مانند کامپیوتر و گوشی و ...	- «به نظر من عضویت در شبکه‌های اجتماعی نقش خیلی مهمی در مدیریت دانش داره...» (س.ت). - «... مدیریت دانش نیازمند این است که مهارت کافی در زمینه کامپیوتر و گوشی داشته باشیم...» (م.ا).
عوامل مربوط به نظام آموزشی	- توجه برنامه‌های درسی و اسناد بالا دستی به مدیریت دانش - برگزاری کارگاه‌ها و سمینارهایی جهت آموزش مدیریت دانش و تشویق به آن - فراهم کردن شرایط و امکانات لازم	- «به نظر من یکی از عوامل موفقیت در اجرای درست مدیریت دانش حمایت نظام آموزشی و برنامه‌های درسی از آن است» (ا.ن). - «... آموزش و پرورش باید با برگزاری کارگاه‌ها و سمینارهایی در رابطه با مدیریت دانش انگیزه و آموزش لازم رو برای معلمان و مدیران فراهم کنه...» (م.م).

همانطور که در جدول فوق قابل ملاحظه است، از دیدگاه افراد مشارکت‌کننده در پژوهش عوامل مؤثر در به کارگیری مدیریت دانش در مدرسه، به چهار مقوله‌ی کلی و پانزده زیرمقوله شامل: عوامل شخصی و فردی (علاقه و انگیزه افراد، تحصیلات افراد، میزان آگاهی و مهارت افراد در زمینه مدیریت دانش و تجربه افراد)، عوامل سازمانی (مدیریت مدرسه، امکانات درون مدرسه،

آموزش و توانمندسازی اعضا، همکاری اعضای درون مدرسه و فرهنگ حاکم بر مدرسه، فناوری اطلاعات و ارتباطات (دسترسی به اینترنت، عضویت در شبکه‌های اجتماعی و مهارت در به کارگیری فناوری‌های نوین مانند کامپیوتر و گوشی) و عوامل مربوط به نظام آموزشی (توجه برنامه‌های درسی و اسناد بالا دستی به مدیریت دانش، برگزاری کارگاه‌ها و سمینارهایی جهت آموزش مدیریت دانش و تشویق به آن، و فراهم کردن شرایط و امکانات لازم) تقسیم می‌شود.

بحث و نتیجه گیری

نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده در پژوهش حاضر به طور کلی نشان داد که توجه به مدیریت دانش در بین مدیران مدارس بالاتر از حد متوسط بوده است و در حد نسبتاً خوبی قرار دارد. این یافته با نتایج پژوهش‌های (Mahmoudi, 2013)، (Azeri, Barimani & Haji Gholkhani, 2011)، (Rashmeh, Badrgha & Ahmadi, 2007)، (Aria Zand, 2013)، (Chu, Wang & Bosieri, Kepha & Onguso, 2013)، (Yuen, 2011) و همخوان و با نتایج پژوهش‌های (Abdul Hamid, 2008) ناهمخوان است. نتایج پژوهش در زمینه سوال دوم نشان داد که از نظر آماری بین دیدگاه مدیران مرد و زن از لحاظ میزان توجه به مدیریت دانش تفاوت وجود ندارد. این یافته با نتایج پژوهش (Azeri, Barimani & Haji Gholkhani, 2011) همخوان است. همچنین یافته‌های پژوهش برای پرسش‌های سه و چهار، بیانگر آن بود بین دیدگاه مدیران از لحاظ توجه به مدیریت دانش بر اساس میزان تحصیلات و سابقه خدمت تفاوت معنی‌دار وجود ندارد. همانطور که یافته‌های سوال چهار پژوهش نیز نشان می‌دهد به نظر می‌رسد آنچه در اجرای اثربخش مدیریت دانش نقش مهمتری دارد، علاقه، انگیزه و مهارت فرد است؛ زیرا این عوامل می‌تواند به عنوان موتور محرکه‌ی افراد جهت قدم برداشتن در این راه باشد. اگرچه ممکن است افراد دارای تحصیلات تکمیلی و سطح بالا و نیز دارای سابقه خدمت زیادی نباشد.

در نهایت نتایج حاصل از پژوهش برای سوال آخر پژوهش نشان داد که چهار مقوله‌ی کلی و پانزده زیرمقوله شامل: عوامل شخصی و فردی (علاقه و انگیزه افراد، تحصیلات افراد، میزان آگاهی و مهارت افراد در زمینه مدیریت دانش و تجربه افراد)، عوامل سازمانی (مدیریت مدرسه، امکانات درون مدرسه، آموزش و توانمندسازی اعضا، همکاری اعضای درون مدرسه و فرهنگ حاکم بر

مدرسه)، فناوری اطلاعات و ارتباطات (دسترسی به اینترنت، عضویت در شبکه‌های اجتماعی و مهارت در به کارگیری فناوری‌های نوین مانند کامپیوتر و گوشی) و عوامل مربوط به نظام آموزشی (توجه برنامه‌های درسی و اسناد بالا دستی به مدیریت دانش، برگزاری کارگاه‌ها و سمینارهایی جهت آموزش مدیریت دانش و تشویق به آن، و فراهم کردن شرایط و امکانات لازم) در به کارگیری مؤثر مدیریت دانش در مدرسه نقش دارد. این یافته با نتایج پژوهش (Dolani & et al, 2013) همخوان است.

امروزه موسسات آموزشی از جمله مدارس به عنوان تولیدکنندگان و انتشاردهندگان دانش ناب آموزشی و تربیتی و مدیران به عنوان راهبران آموزشی در مدارس نیازمند ساختارهایی هستند که به طور اساسی در ایجاد و انتقال دانش بر پایه‌ی اصول مدیریت دانش و یادگیری سازمانی، به آنها کمک کند. فرآیند مدیریت دانش در زمینه‌های مختلف می‌تواند باعث بهبود مهارت‌های فنی، انسانی و ادراکی مدیران شود (Akbari Langhori, 2013). Petrides and Guinness, 2002 معتقدند مدیران مدارس برای اجرای صحیح مدیریت دانش و به تبع آن داشتن مدیریت کارآ و اثربخش، می‌توانند چهار گام را مورد استفاده قرار دهند: (۱) ارزیابی اطلاعات در دسترس، (۲) تعیین اطلاعات مورد نیاز برای حمایت از تصمیم‌گیری، (۳) عمل کردن در بستر و چشم انداز فرایندهای سازمانی مدرسه، و (۴) ارزیابی اطلاعات با توجه به فرهنگ و سیاست حاکم بر مدرسه. مدیران نخست باید تعیین کنند در شرایط فعلی چه اطلاعاتی در دسترس است که می‌تواند به عنوان نقشه راه عمل کرده و چگونه در سازمان یا مدرسه جریان یابد. در مرحله بعد مدیران مدارس باید تعیین کنند که چه نوع اطلاعات جدیدی برای اجرای سیاست‌ها، ماموریت‌ها، اهداف و تصمیم‌گیری‌های مدرسه نیاز است. سپس با توجه به اهداف و رسالت مدرسه اعضای مدرسه به ساختار مدیریتی مدرسه به عنوان جامعه یادگیری و سازمان یادگیرنده کمک کنند. آنها باید اطلاعات لازم را کسب و با یکدیگر به اشتراک بگذارند. در نهایت مدیریت حاکم بر مدرسه باید به هدایت صحیح اطلاعات با توجه به فرهنگ و سیاست حاکم بر مدرسه بپردازد. اینکه چه اطلاعاتی باید کسب و به اشتراک گذاشته شود و توسط چه کسانی؟ اطلاعات چگونه فراهم و تفسیر شود؟ اطلاعات چگونه باید برای حل مشکلات به کار

گرفته شود؟ آیا اعضا برای تسهیم و به اشتراک گذاری اطلاعات تشویق و پاداش داده می‌شوند؟ فرهنگ حاکم بر مدرسه باید به ارزش و اهمیت موارد یاد شده توجه کافی و لازم را داشته باشد. پژوهشگران در انجام پژوهش حاضر با محدودیت‌هایی روبرو بودند که از جمله آنها می‌توان به دشواری دسترسی به اعضای نمونه و عدم همکاری آنها با پژوهشگران اشاره نمود. در پایان بر اساس نتایج حاصل از پژوهش، پیشنهاد می‌شود که با برگزاری دوره‌های آموزش ضمن خدمت، برگزاری کارگاه‌های آموزشی و نیز تشویق مدیران مدارس در جهت ارزش و اهمیت توجه به مدیریت دانش و اجرای آن در مدارس، انگیزه و دانش آنها در خصوص مدیریت دانش بیشتر تقویت شود.

منابع

- Abdul Hamid, J.(2008). "Knowledge strategies of school administrators and teachers". *International Journal of Educational Management*, 22(3): 259-268.
- Akbari Langhori, J.(2013). The Role of Knowledge Management in Empowerment of Managers Skills (Case Study of School Directors in Babol). *Second National Conference on Modern Management*, September 5, Gorgan, Non-Profit Higher Education Institute, Hakim Jarjani.
- Aria Zand, A.(2010). Knowledge Management Area in Managers' Approaches to the Education Organization of the City of Tehran. *Management*, 7 (17): 66-81.
- Azadi Ahmad Abadi, Q., Azadi Ahmad Abadi, Z., & Azadi Ahmad Abadi, A.(2014). Influence of IT tools on the implementation of knowledge management at the Trade Bank. *Knowledge Studies*, 1 (1): 71-86.
- Azeri, K., Barimani, A., & Haji Gholkhani, B.S.(2011). The Role of Knowledge Management on Teachers' Creativity in Secondary Schools. *Management*, 8 (21): 79-87.
- Bosieri, M.L., Kepha, O., & Onguso, O.V.(2013). "Evaluation of role of knowledge management on performance of secondary schools in Kikuyu District, Kiambu County". *Prime Journal of Social Science (PJSS)*, 2(10): 464-473.
- Chu, K.W., Wang, M., & Yuen, A.H.K.(2011). "Implementing Knowledge Management in School Environment: Teachers' Perception". *Knowledge Management & E-Learning: An International Journal*, 3(2): 139- 152.

- Dolani, A., Gibraeli Mazrayeh Shadi, M., Rahimi, B., & Rashidi, A.(2013). The study of the status and factors affecting the knowledge management cycle from the viewpoint of academic librarians of Urmia. *Journal of Paramedicine Faculty of Tehran University of Medical Sciences (Pewter Health)*, 7 (2): 162-154.
- Ghorbani, S.(2009). What is knowledge management? *Work & Society*, 116 and 117: 48-56.
- Haji Mohammadi, N., & Soleimani, N.(2014). Relationship between Knowledge Management and Creativity among Primary Teachers of Varamin County. *Educational Management Innovations*, 9 (4): 7-17.
- Hasanpour, H. A., Jahanshahi; H., Ahmadi Ghovaqi, M., & Danesh payeh, H.(2012). Identifying and analyzing the factors affecting the readiness of universities to successfully implement knowledge management. *Specialty parks and growth centers*, 8 (3): 43-50.
- Karimi, N.(2006). Knowledge management, the need for today's organization. *Research Institute for Scientific Information and Documents of Iran*, 3(6).
- Leung, C.H.(2010).“Critical Factors of Implementing Knowledge Management in School Environment: A Qualitative Study in Hong Kong”. *Research Journal of Information Technology* 2(2):66-80.
- Mahmoudi, Z.(2013). *Study of the role of school principals in teaching knowledge sharing practices among elementary school teachers in Tehran: providing a template*. Master's Thesis, Kharazmi University of Tehran, Faculty of Education and Psychology.
- Rajabi, A.M., & Shah Mohammadi, G.(2013). A Model for the Application of Information Technology in the Knowledge Management of IRI Law Enforcement. *Management Studies on Police Training*, 1 (6): 102-139.
- Rashmeh, J., Badrgha, A., & Ahmadi, F.(2007). A Comparison between Knowledge Management and Organizational Learning in Intelligent and Normal Schools in Tehran. *Educational Research*, 4 (13): 31-54.
- Rezvianian, O., & Mutolian, S.A.(2006). Knowledge of senior managers; Achievements and Challenges Case Study of Iran Petrochemical Industry. *Second International Conference on Information and Development Management, Tehran*, Olympic Hotel.
- Rouhbakhsh, H., Hosseingholizadeh, R., & Javidi Kalateh Jafar Abadi, T.(2016). Description and Analysis of Personal Knowledge Management Skills: A

- Case Study. *Journal of Information Processing and Management*, 32 (2): 375-395.
- Singh, M.(2012). "A Framework for Teaching Knowledge Management as a College Course". *International Journal of Humanities and Social Science*,2(6): 193- 203.
- Sobhani, Y., Henry, H., Shahlayi, J., & Ahmadi, A.(2013). The relationship between information technology and knowledge management in sports federations. *Sports Manager*, 17: 55-73.
- Taghizadeh, H., Soltani, G., & Mehdi Levi, R.(2010). A Survey on the Application of Knowledge Management Process in a Service Organization (Case Study). *Beyond Management*, 3 (12): 33- 48.
- Tahir, L. M., Ozay, M., Sumintono,B., & Matzain, I.(2013). "Creating Knowledge Practices in School: Exploring Teachers Knowledge Creation". *International Journal of Humanities and Social Science*,3(1):147- 154.